

Karen Lumholt og Jonas Norgaard Mortensen (red.)

Det personlige samfund

Personalisme i praksis

” Efter årtiers dyrkelse af individet i ekstrem grad, er vi vendt retur til fællesskabet som ideal, men med en ny forståelse for individets eller personens værdifulde bidrag. I den kontekst ser jeg personalismens bidrag som væsentligt.
Kultursociolog Emilia van Hauen

”

„Det moderne menneske har en hverdag, der er præget af så stor grad af kompleksitet, at man i dag finder det helt naturligt, at flere i ens omgangskreds bryder sammen i stress. At det står sådan til, er jo et klart sygdomstegn for et samfund, der økonomisk og teknisk set har alle muligheder for at skabe en tilværelse i balance. Og det er her, personalismen kan træde ind på scenen og give os håb igen.“

Emilia van Hauen, kultursociolog og HD(A)

„Jeg headhuntede ikke de ansatte, men hearthuntede dem. Personalets indstilling, adfærd og ånd er af største betydning, for alt det faglige kan man lære – i modsætning til det menneskelige. Jeg har ofte oplevet situationer, hvor jeg har tænkt på, at jeg hellere ville passes af en klejnsmed med et stort hjerte, end en sygeplejerske uden medmenneskelig indføling.“

Thyra Frank, tidligere plejehjemsleder, nu medlem af Folketinget

„Inden for videnskaberne taler man om begrebet explanation gap, som betyder, at man har en idé, en hypotese, en fornemmelse for „noget“, men man mangler ordene, begreberne og nervebanerne til at begribe det. Personalisme er for mig et ord, der forsøger at fange tidens explanation gap. Det er som håndtaget på en kuffert ... giver man sig tid til at åbne kufferten, er indholdet jo fantastisk: Vi er forbundne. Du er relation. Du er engagement. Du er værdighed.“

Anne Skare Nielsen, fremtidsforsker, Future Navigator og RykVerden

„Skal vi nå frem til en ny og mere tidssvarende forståelse af organisationer, bør vi starte med at formulere et menneskesyn, som kan underbygge og forklare de ambitioner, bestræbelser og den drivkraft, som karakteriserer os som mennesker på en ny måde, og som kan fungere som en konstruktiv ramme for organisationer og deres aktører. Her oplever jeg, at personalismen kan tilbyde organisationsteorien et nyt grundlag for forståelse.“

Henrik Schelde Andersen, chefkonsulent i COK

„Relationerne mellem mennesker er et hovedanliggende for personalismen. Væren er samvær. I dette perspektiv kan livet i de nære fællesskaber og i familierne, hvad enten det er kernefamilier eller udvidede familier, aldrig være noget sekundært. Familiepolitik kan derfor heller aldrig reduceres til et værdipolitisk vedhæng til den 'rigtige' politik.“

Keld Dahlmann, Kjeld Ghozati og Bruno Langdahl, præsten, arkitekten og konsulenten

„Lykken er de andre. Mennesker er relationelle, siger personalister. Når personalismen betoner relationerne så stærkt, er det i erkendelse af, at vel er vi unikke individer, men på samme tid er vi – positivt forstået – bundet til hinanden. Mennesker er relationelt forbundne.“

Meik Wiking, direktør for Institut for Lykkeforskning

„Det er på tide, at personalet kræver deres fag tilbage, og at borgerne kræver at blive set som mennesker, der har ret til omsorg og nærvær. Sundhedsvæsenet må reformeres og tilbage til kernen, og her kan vi hente inspiration i personalismen med dens vægt på relationer, værdighed og engagement. Uden forankring af dette i praksis skrider de værdier, vores sundhedsvæsen er bygget på. Værdierne skal kunne ses i måden, vi gør tingene på, og ånden og atmosfæren skal bibringe, at patienterne møder personer og ikke blot et system.“

Noomi Falbe og Annette Cecilie Langdahl, sygeplejersker og undervisere

„Konfliktmægling er nøje forbundet med personalismens centrale begreber: Værdighed, relationer og engagement. I vores daglige virke tager vi udgangspunkt i, at mennesker eksisterer og udvikles i relation til andre mennesker. Menneskers frihed og ansvar for eget liv og udvikling må og skal ses i relationen til andre mennesker i nære fællesskaber.“

Steen Clausen og Lene Holmsgaard, konfliktmæglere ved Institut for Diapaxis

„Personalismen inspirerer mig til at se, at ledelse handler om medarbejderne. Om at tage afsæt i medarbejdernes passion. Det er dem, der er guldet i organisationen. Relationerne i organisationen er organisationens hjertekammer. Den tillidsbaserede ledelse har ændret min hverdag radikalt. Personalismens forståelse af mennesket og af fællesskaber – at vi bliver til og næres gennem relationer, værdighed og engagement – giver et godt filosofisk afsæt for tillidsbaseret ledelse.“

Signe Jarvad, chef for fire kultur- og fritidsinstitutioner i Københavns Kommune

„Personalismens idealistiske fokus på, at den enkelte kun er i kraft af sine relationer, kan måske bringe nyt til debatten og udviklingen. ... Spørgsmålet er, om personalismen kan vinde lydhørhed i en debat, der primært er drevet af netop individualismen og kollektivismen. Kan den det, har personalismen en vigtig rolle at spille i de kommende års udvikling af velfærdssamfundet.“

Mikael R. Lindholm, InnovationInside og Nick Allentoft, Mediehuset DenOffentlige

“

Indholdsfortegnelse

© 2015 Forlaget Vindelsti og forfatterne

ISBN 978-87-93145-04-7

1. udgave, 1. oplag, 2015

Antologien er redigeret af Karen Lumholt og Jonas Norgaard Mortensen
– i værdifuldt samarbejde med journalist Sofie Maria Brand.

Omslag og grafisk tilrettelæggelse: D-Grafisk, David Lund Nielsen

Forsideillustrationen er malet af kunstneren Karsten Auerbach, som beskriver
kunstværket side 293.

Alle portrætter er taget af fotograf Søren Kjeldgaard – med undtagelse af portrættet af
Henrik Bang side 84 og 99, som er taget i Australien af Jake Mulholland.
Søren Kjeldgaard fortæller om portrætteerne side 291.

Tryk: Specialtrykkeriet Viborg

Kopiering må kun finde sted på institutioner, der har indgået aftale med Copy-Dan,
og kun inden for de i aftalen nævnte rammer. Det er tilladt at bringe korte uddrag i
forbindelse med anmeldelser og omtale.

Udgivelsen er støttet økonomisk af tænketanken Cura.

Forlaget Vindelsti
Postboks 90
3300 Frederiksværk
Tlf. 48 79 73 77
mail@vindelsti.dk
www.vindelsti.dk

Forord..... 10

*Af Karen Lumholt, direktør i tænketanken Cura
og Jonas Norgaard Mortensen, forfatter til bogen „Det fælles bedste“*

■ Indledning

Introduktion til personalismen..... 16

Af Jonas Norgaard Mortensen, forfatter til bogen „Det fælles bedste“

■ Lykke og velfærd

Lykkeforskning og personalismens værdier 28

Af Meik Wiking, direktør for Institut for Lykkeforskning

Livsfaser er nøglen til fremtiden 42

Af Anne Skare Nielsen, fremtidsforsker, Future Navigator og RykVerden

Fra velfærdsstat til middelklassens servicestat 52

*Af Mikael R. Lindholm, InnovationInside
og Nick Allentoft, Mediehuset DenOffentlige*

■ Engagement og dannelse

Engagementets infrastrukturer 70

Af Nadja Pass, initiativtager til Borgerlyst og Samtalesaloner

Civilt engagement og politisk deltagelse i en digital tid 84

*Af Henrik Bang, professor, Institute for Governance and Policy Analysis,
University of Canberra, Australien*

Friheden strammer hos Generation Z..... 100
Af Jan Dufke, forstander på Skovbo Efterskole

■ Familie og fællesskab

Det kræver en landsby at opfostre et barn 114
Af Lone Møller, landskoordinator i Home-Start Familiekontakt

Relationel arkitektur og genopdagelsen af den udvidede familie 126
*Af Keld Dahlmann, Kjeld Ghozati og Bruno Langdahl,
præsten, arkitekten og konsulenten*

Seniorboliger med fællesskab er fremtiden..... 144
*Af Henrik Nord, konsulent, Foreningen til Fremskaffelse af Boliger for
Ældre og Enlige, medlem af Københavns Borgerrepræsentation (R)*

■ Ældre og omsorg

Når omsorg bliver retorisk glasur 156
*Af Noomi Falbe og Annette Cecilie Langdahl,
sygeplejersker og undervisere*

Engagement og fællesskab er vigtigere end toiletter og tekøkkener.... 172
Af Thyra Frank, tidligere plejehjemsleder, nu medlem af Folketinget

■ Krise og konfliktløsning

Med relationen som fundament..... 186
*Af Else Marie Bech og Finn Godrim,
psykologer ved Institut for Relationspsykologi*

Konfliktmægling som en del af menneskers og fællesskabers
udviklingsprocesser..... 198
*Af Steen Clausen og Lene Holmsgaard,
konfliktmæglere ved Institut for Diapaxis*

Det betaler sig at investere i demokratiet
– også i Sundholmskvarteret 212
Af Øystein Leonardsen, projektchef Sundholmskvarterets Områdeløft

■ Relationer og ledelse

Den relationelle og produktive kapital skal være i balance..... 226
Af Emilia van Hauen, kultursociolog og HD(A)

Tillid som styringsredskab er vejen frem..... 242
*Af Signe Jarvad, chef for fire kultur- og fritidsinstitutioner i Københavns
Kommune*

Dilemmaer i moderne organisationsforståelse
– og hvordan personalismen kan bidrage positivt..... 258
Af Henrik Schelde Andersen, chefkonsulent i COK

■ Menneskesyn

Der er altid mere at sige ... Menneskesynet hos Dostojevskij
som inspiration for personalismen 276
Af Jan Nilsson, præst ved Den danske Diakonissestiftelse

■ Om fotografen og kunstneren

Se det i øjnene – der er altid noget på spil..... 291
Af Søren Kjeldgaard, fotograf

Humanismens genfødsel?..... 293
Af Karsten Auerbach, billedkunstner

Forord

Af Karen Lumholt, direktør for tænketanken Cura
og Jonas Norgaard Mortensen, forfatter til bogen „Det fælles bedste“

Vores ellers så velsmurte og velfungerende samfund er ved at bevæge sig væk fra det, som tjener menneskers egentlige lykke. De mange, der reagerer med stress og depression, er blot én indikation på dette. Vækst og konkurrence er blevet et mål i sig selv, på bekostning af sundhed og trivsel. Upersonlige kontrolsystemer indføres som en „nødvendighedens politik“, uden hensyn til effekt på individ, civilsamfund og ansatte.

Hvis vi skal ændre på dette, bliver vi nødt til at grave nogle spadestik dybere i den politiske analyse og debat. Det handler om menneskesynet. Synet på, hvad personer er, kan og trives med, er nemlig afgørende for, hvordan vi skal prioritere i vores liv. Hvordan vi indretter samfundet. Hvordan vi omgås hinanden; i hjemmet, i skolen, i foreningslivet, på arbejdspladsen. Hvordan vi bor og lever vores liv i dagligdagen.

Hvis menneskers lykke afhænger af, om de føler sig som en del af et fællesskab, kan engagere sig, er noget for nogen og bliver behandlet med respekt – så bør relationer og værdighed også være centrale pejlemærker i udvikling af velfærden. Men sådan er det ikke. Tværtimod medfører hovedtendenser som centralisering, urbanisering og kommercialisering sammen med digitalisering, at vi står med et historisk tab af social kapital og menneskelighed. Et afpersonaliseret samfund er på vej.

I to antologier har vi bedt en række dygtige fagfolk udfolde og udfordre, hvordan personalismens menneskesyn sætter ord på, kolliderer med eller rammer ved siden af den virkelighed, de oplever i deres virkefelt.

I denne første antologi, *Det personlige samfund. Personalisme i praksis*, sætter vi fokus på familieliv, dannelse, fællesskab, ledelse og trivsel i *velfærdssamfundet*. Den anden antologi med titlen *Det relationelle menneske. Personalisme i perspektiv* udvider i tid, sted og tanke og er mere historisk, eksistentiel og filosofisk.

Indledningen bør læses først, hvorefter de enkelte temaer kan læses uafhængigt – alt efter personlig og faglig interesse. Antologierne understøttes af mere viden og løbende debat på personalisme.dk.

Vores håb er, at de to antologier sammen med grundbogen om personalisme, *Det fælles bedste*, ikke kun sætter menneskesynet og udfordringerne i vores tid under debat, men også bringer os et skridt videre. Tiden er kommet til en kulturrevolution mod systemstyring, vækst-fetish og væren-sig-selv-nok. Vores drøm er, at vi sammen kan skabe et relationelt genembrud. Et paradigmeskifte, hvor menneskers *relationer, engagement* og

værdighed kan blive grundpiller i det, som vi her betegner som det personlige samfund.

Som redaktører har vi været overvældet over den rigdom af bidrag og perspektiver, der hermed kan udgives. Vi er taknemmelige for støtten fra tænketanken Cura og forfatternes bidrag og samarbejde.

Karen Lumholt og Jonas Norgaard Mortensen

Indledning

Introduktion til personalismen

Af Jonas Norgaard Mortensen, forfatter til bogen „Det fælles bedste“

Personalismen er et tankesæt, et menneskesyn, der ikke forsøger at tage det bedste fra forskellige ideologier, men i sig selv er en filosofisk sammenhængende tænkning. Det er ingen facitliste, men i stedet nogle udgangspunkter og retningslinjer, vi kan følge, når vi skal give et bud på, hvordan vi skal behandle hinanden, og hvilken rolle staten og andre institutioner skal spille i vores samfund. Helt centralt står værdierne om mennesket som relationelt, engageret og værdigt.

Da jeg i efteråret 2012 udgav bogen *Det fælles bedste. En introduktion til personalismen*, var det med en stor usikkerhed om, hvordan en sådan bog ville blive modtaget. På den ene side var det et emne, som for mig selv var uhyre relevant – på den anden side er personalismen stort set ukendt i Danmark. Ville en præsentation af en ny „isme“ ikke være meget op ad bakke i vores tid? Ydermere var jeg klar over, at det var ambitiøst, at ville skrive en bog, som på samme tid var let tilgængelig, og dog ikke så forenklet, at fagfolk ville vende tommelfingeren nedad.

Reaktionen på bogen har været over al forventning. Jeg har fået rigtig mange kommentarer fra almindelige danskere, for hvem en personalistisk tankegang har givet god mening. Både fordi de intuitivt fornemmer, at den beskrivelse af mennesket, som ligger til grund, er i overensstemmelse med virkeligheden, og fordi de oplever, at de problemer, som personalismen adresserer, har forbindelse til deres hverdag. Deres liv. Mange har for eksempel erfaringer med, at relationerne smuldrer eller at de enten bliver betragtet som et nummer i et system og/eller som forbrugere, nogen skal tjene penge på.

Fagfolk har først og fremmest givet bogen *Det fælles bedste* kredit for at have trukket et glemt og ukendt menneskesyn frem fra glemslen. Nogle har påpeget, at der i forlængelse af bogen er brug for en mere dybtgående udfoldelse af personalismen. Det er netop, hvad denne antologi i to bind skal tjene til.

Personalismen kort fortalt

Dette indledende kapitel giver en kort beskrivelse af et personalistisk menneskesyn. Som jeg har redegjort for i *Det fælles bedste* er personalismen ikke en fasttømret ideologi, men snarere en måde at tænke på, en pejling på hvad mennesket er eller en retning at bevæge sig i.

Danmark beskrives undertiden som et social-liberalt samfund, hvor vi har taget det bedste fra de to store „ismer“ – omsorgen for de svageste fra *socialismen* og den personlige frihed fra *liberalismen* – og derved skabt en middelvej, der også bliver kaldt den skandinaviske model. Det er et forsøg på at forme et samfund, som alle borgere har del i, og hvor „få har for meget og færre for lidt,“ som Grundtvig udtrykte det.

I mange år har kampen mellem liberalisme og socialisme, mellem in-

dividualisme og kollektivism, været det naturlige udgangspunkt for den politiske debat. Det har været de modeller, der har været ved hånden, og de politiske løsninger har været styret af denne modsætning: Enten går man ind for mere frihed, eller man går ind for mere fællesskab.

Spørgsmålet er, om denne tænkemåde er ved at have udspillet sin rolle.

I hvert fald kan man godt komme i tvivl: **Har vi fået vendt om på det, så vi i virkeligheden er på vej mod et samfund, der har taget det værste fra socialismen: centralisme og bureaukrati – og parret det med det værste fra liberalismen: egoisme og grådighed?**

Personalismen er et tankesæt, et menneskesyn, der *ikke* forsøger at tage det bedste fra forskellige ideologier, men *i sig selv* er en filosofisk sammenhængende tænkning. Det er ingen facitliste, men i stedet nogle udgangspunkter og retningslinjer, vi kan følge, når vi skal give et bud på, hvordan vi skal behandle hinanden, og hvilken rolle staten og andre institutioner skal spille i vores samfund.

Personalismen har en række grundlæggende værdier, som her er sammenfattet i tre punkter:

PERSONALISMENS MENNESKESYN

- Mennesket er et *relationelt* væsen, der har brug for et tæt og engageret samspil med sine medmennesker, i større eller mindre fællesskaber, for at trives og udvikle sit potentiale.
- Mennesket er et *engageret* væsen, der udfolder sig ved i frihed at tage ansvar for sit eget liv, men også for sine medmennesker og for hele samfundet.
- Mennesket har en iboende *værdighed*, der aldrig kan relativiseres eller formindskes, og som dets medmennesker og samfundet ikke må undertrykke eller krænke.

Mennesket er relationelt

Ifølge personalismen er mennesket et relationelt væsen, der har brug for et tæt og engageret samspil med sine medmennesker, i større eller mindre fællesskaber, for at trives og udvikle sit potentiale.

Det betyder, at vi mennesker alt andet lige trives bedst, når vi indgår i relationer. Vi har brug for andre, der elsker os, holder af os, ser os og forventer noget af os. Samtidig trives vi bedst ved, at vi har nogen at bryde os om. Jeg kan ikke være mit „jeg“, hvis ikke der er et „du“.

Hermed står personalismen i modsætning til individualisme, hvis politiske udtryk er liberalisme. Personalismen lægger vægt på det enkelte menneskes frihed og ansvar for eget liv, men betoner samtidig, at mennesket kun kan udleve dette ansvar i relation med sine medmennesker. Nogle personalister går endda så vidt som at sige, at mennesket *kun* eksisterer i relation med andre. Dermed kan personalismen aldrig ende i liberalisme, da relationen til mit medmenneske og dets behov altid vil spille ind, når jeg skal udleve mit eget liv.

På den anden side står personalismen også i modsætning til kollektivism og socialisme ved at hævde, at fællesskabet aldrig må gå forud for det enkelte menneske. Institutioner og systemer, herunder stater og myndigheder, er ifølge personalismen kun gavnlige, for så vidt de hjælper mennesker med at udfolde deres liv. Derfor er det afgørende for personalister ikke, om staten er stor eller lille, men snarere at magten tjener mennesker og er decentraliseret, så det enkelte menneske har størst mulig indflydelse på de beslutninger, der angår dem selv.

Mennesket er engageret

Ifølge personalismen er mennesket et engageret væsen, der udfolder sig ved i frihed at tage ansvar for sit eget liv, men også for sine medmennesker og for hele samfundet.

Mennesker trives rigtig godt med opgaver, der skal løses. Når huset er bygget færdigt, er vi straks på udkig efter nye udfordringer. Vi kan lide at være

forpligtet på noget overfor nogen. At have et kald eller en opgave. En opgave er en gave. At være uden forpligtelser – uden arbejde, uden nogen der forventer noget eller har brug for os – er for de fleste en ulykke. Vi kan ikke lade være med at spørge: Kan jeg gøre noget?

For personalismen er frihed ikke at være uafhængig af andre mennesker, men frihed fra undertrykkelse fra systemer, strukturer og institutioner. Og først og fremmest hører frihed sammen med ansvar – at mennesker tager ansvar for deres egen situation og ansvar for de fællesskaber, store og små, som de er en del af.

Hvor der gives frihed, bliver der også kreativitet og engagement. Dette gælder både i store og små fællesskaber, det gælder på arbejdspladsen, i foreningslivet, i familien. Og det gælder i samfundslivet. Et samfund fungerer godt, hvis medborgerne er handlende, ansvarsbevidste, engagerede, kreative og initiativrige. Derfor lægger personalismen vægt på mindre fællesskaber, hvor mennesker har stor indflydelse på deres egen tilværelse, og på at beslutninger bliver truffet så tæt på borgerne som muligt. Det er positivt, hvis civilsamfundet og den frivillige, uegennyttige indsats blomstrer.

Mennesket er værdigt

Ifølge personalismen har mennesket en iboende værdighed, der aldrig kan relativiseres eller formindskes, og som dets medmennesker og samfundet ikke må undertrykke eller krænke.

Det enkelte menneske er unikt og har en værdi, som ikke kan devalueres. Mennesket er ukrænkeligt og må ikke udsættes for nogen former for overgreb. Når mennesker begår overgreb på andre, så afpersonaliserer de dem og behandler dem som ting, der ikke har anden værdi end den, de bliver tillagt.

Mennesket er værdifuldt i sig selv, og derfor skal hvert enkelt menneske behandles med respekt, uafhængigt af etnicitet, kultur, religion og social status. Alle mennesker, uden undtagelse, har en unik personlighed og kan på et uendeligt antal måder bidrage til, at verden bliver et lidt bedre sted at være. Ethvert menneske maler med sin egen farve på vores fælles lærred.

Det betyder, at jeg må møde hvert eneste menneske med den indstilling, at den anden er betydningsfuld, og at vores relation (uanset hvor tæt

den er) er enestående og rummer muligheder. Derved får både den anden og jeg selv en ny chance. En ny mening. Det at give den anden en mulighed for at blive set som sig selv, er en af mine vigtigste opgaver som medmenneske.

Det er ikke kun mennesker, der kan krænke medmenneskets værdighed. **Personalismen er kritisk over for alle systemer, der umyndiggør, fremmedgør og reducerer det enkelte menneske, uanset i hvis navn de gør det.** Systemer og institutioner skal forstås i bredest mulig forstand og omfatter tanke-systemer, styringssystemer og samfundssystemer.

Personalisme i praksis

I bogen *Det fælles bedste* argumenterede jeg for, at vi har fået skabt et *afpersonaliseret samfund* – et samfund, der i stadig højere grad bevæger sig væk fra det helt basale, de nære relationer mellem værdige og engagerede mennesker, og i dets sted sætter ideologi, økonomi, systemer, institutioner. Konsekvenserne er en stadig større mistillid til vores medborgere og til samfundet generelt. Denne mistillid står i fare for at føre til en ned-

i PERSONALISMENS PLACERING

Mennesket er ifølge personalismen *relationelt, engageret og værdigt*. Det værdige, engagerede menneske bliver til i relationen med andre mennesker.

Personalismen står dermed på ene side i opposition til *individualismen*, som ser personer uafhængigt af medmennesket – og på den anden side *kollektivismen*, som ser personer underlagt fællesskabet. Personalismen lægger vægt på det enkelte menneskes frihed og ansvar for eget liv, men betoner samtidig, at mennesket kun kan udleve dette ansvar i relation med sine medmennesker. Omvendt må fællesskabet må aldrig gå forud for det enkelte menneske.

Personalismen står også i opposition til et materialistisk menneskesyn, der hævder, at mennesket kun er natur, biologi. Mennesket er også ånd – ikke ånd i religiøs betydning, men som det, der hæver mennesket over naturen (på samme måde som man tidligere skelnede mellem naturvidenskab og åndsvidenskab og kan tale om „åndens og håndens arbejde“).

smeltning af samfundet og gør os ude af stand til at håndtere de alvorlige udfordringer, vi står overfor.

For mig at se er personalismen et værdifuldt menneske- og samfundssyn, vi kan trække på i de velfærdsmæssige, vi står midt i. Vores velfærd er i fare for at blive enten for institutionaliseret eller for markedsgjort. I begge tilfælde forsvinder den mellemmenneskelig relation, og systemerne har sejret over mennesket, om det så er markedet eller teknokratiet.

Om personalismen kan bruges på det overordnede samfundsmæssige plan, er der selvfølgelig delte meninger om. Men hvad med konkrete fagområder? På baggrund af beskrivelsen ovenfor har vi udfordret en række personer til at komme med et bud på, hvordan personalismen kan bruges inden for deres fagområde eller virkefelt. Er det mest flotte ord, eller kan de omsættes i praksis? Har de været omsat i praksis?

Fælles for forfatterne er, at de er optaget af, hvordan vi indretter vores samfund, så det skaber optimale vækstbetingelser for, at mennesker kan være, vokse og virke. For nogle af dem er personalismen et nyt bekendtskab, og de færreste af dem vil kalde sig personalister. Men de bidrager alle under den forudsætning, at personalismen, som alternativt menneskesyn, kan være med til at udvide eller udfordre vores debat og tænkning.

Resultatet kan læses i de følgende kapitler ...

OM FORFATTEREN

Jonas Norgaard Mortensen er født i 1976; uddannet inden for statskundskab, litteratur og ledelse; gift med Hanne Skovgaard og far til Johan, Selma og Oline.

Jonas Norgaard Mortensen har i mange år været engageret i krydsfeltet mellem værdier, fællesskaber, politik og samfund. Han har været kommunikationschef i Dansk Ungdoms Fællesråd, partisekretær for Kristendemokraterne og kommunikationschef i Krifa. I 2010-2012 boede og arbejdede han i Mellemosten under det arabiske forår, hvor han som regionsleder for Danmission ledte og udviklede dialog, demokrati og udviklingsprojekter i Egypten, Libanon og Syrien.

I 2012 udgav Jonas Norgaard Mortensen bogen *Det fælles bedste*, som siden er kommet i tre oplag og i 2014 blev udgivet i en gennemredigeret udgave på engelsk som *The Common Good*.

Jonas Norgaard Mortensen driver nu sit eget foredrags- og konsulentfirma og arbejder både nationalt og internationalt med personalisme og for tænketanken Cura.

Lykke og velfærd

28 // Lykkeforskning og personalismens værdier

Af Meik Wiking, direktør for Institut for Lykkeforskning

42 // Livsfaser er nøglen til fremtiden

*Af Anne Skare Nielsen, fremtidsforsker, Future Navigator
og RykVerden*

52 // Fra velfærdsstat til middelklassens servicestat

*Af Mikael R. Lindholm, InnovationInside
og Nick Allentoft, Mediehuset DenOffentlige*

A portrait of Meik Wiking, a man with dark hair and a beard, wearing a dark jacket over a white shirt. He is looking slightly to the right of the camera with a thoughtful expression. The background is dark.

Lykkeforskning og personalismens værdier

Af Meik Wiking, direktør for Institut for Lykkeforskning

Ambitionen bag den voksende interesse for lykkeforskning synes at have træk til fælles med det personalistiske menneskesyn. Også lykkeforskningen tilkender menneskets værdighed større betydning end vækstrater og økonomiske nøgletal og stiller spørgsmålstejn ved, hvordan vi bedst indretter vores samfund, så det er i overensstemmelse med menneskets grundlæggende behov for relationer og engagement.

Hvad har lykkelige personer til fælles? Det er det spørgsmål, vi lykkeforskere forsøger at svare på. Vi anvender metoder, som er velkendte inden for sundhedsvidenskaber, hvor vi i en årrække har forsket i mønstre hos de personer, der lever længst. På baggrund af disse studier ved vi i dag, at alkohol og rygning forkorter vores liv, mens motion og en sund kost forlænger det. På samme vis forsøger vi at identificere mønstre inden for trivsel, livskvalitet og tilfredshed med livet på tværs af kloden. Hvad har de folk til fælles, der oplever høj livskvalitet, hvad enten de så kommer fra Danmark, Tyskland, Japan eller USA? Det har vi i større og større grad viden om, og lykkeforskningen kan derfor være et værktøj, når vi diskuterer, hvordan vi bør indrette vores samfund bedst muligt, og kan samtidig udgøre en ny måde at måle fremskridt på.

Længe har vi forsøgt at indfange fremskridtet i vores samfund ved hjælp af økonomiske beregninger som bruttonationalproduktet (BNP). BNP er rimeligvis en god målestok for produktion og økonomisk vækst, men siger kun meget lidt om et samfunds sammenhængskraft og borgernes livskvalitet.

Lad os måle det, der har betydning

Allerede i 1968 ramte Robert Kennedy noget helt centralt, da han skrev: „BNP måler alt, undtagen det, som gør livet værd at leve.“ Skal vi få forståelse for, hvad der *gør* livet værd at leve, må vi tage andre midler i brug.

Den erkendelse har i dag fået en lang række lande og organisationer til at udvikle indikatorer for fremskridt, der inddrager lykke og livskvalitet. Ambitionen bag den voksende interesse for lykkeforskning synes at have træk til fælles med det personalistiske menneskesyn, fordi også her tilkendes menneskets værdighed større betydning end vækstrater og økonomiske nøgletal. Også lykkeforskningen sætter mennesket først og stiller spørgsmålstegn ved, hvordan vi bedst udnytter vores velstand og indretter vores samfund, så mennesker kan trives. Det første skridt på vejen er at øge vores viden om, hvad det rent faktisk er, der *gør* os lykkelige.

De fleste danskerne ser skeptiske ud, når man taler om at ville måle lykken. Er det ikke med overhængende fare for reduktionisme at sætte noget så udefinerbart og subjektivt på formel? Lykkeforskningen anerkender, at lykken bestemt er en subjektiv størrelse, men det betyder ikke, at den ikke

kan undersøges videnskabeligt og systematisk. Til sammenligning forskes der også i andre fænomener, der kan være vanskelige at måle objektivt – eksempelvis stress og depression. Lykkeforskningens ambition er at finde frem til, hvad lykkelige mennesker har til fælles – ikke at spærre den enkeltes livskvalitet inde i ensidige formler.

Personalismen giver et teoretisk bud på menneskets beskaffenhed og fundamentale behov. I dette kapitel vil jeg undersøge, hvordan en sådan forståelse af mennesket kan suppleres af viden hentet fra både dansk og international lykkeforskning.

Frihed til engagement

Personalismen betoner menneskets værdighed. Dermed følger naturligt også anerkendelsen af menneskets frihed som noget ukrænkeligt. Koblingen mellem menneskeværd og frihed er ikke nogen ny idé, men genfindes også i den amerikanske uafhængighedserklæring fra 1776. I dag møder vi den også i FN's menneskerettighedserklæring, som blandt andet blev forfattet af den franske personalist Jacques Maritain.

Lykkeforskning bekræfter, at frihed er afgørende for menneskers livskvalitet.¹ Graden af den frihed, vi nyder, har med andre ord stor betydning for, hvor lykkelige vi føler os. I World Happiness Report fra 2012 udtrykkes det klart: „Ingen mennesker kan oprigtigt være lykkelige, hvis de ikke føler, at de selv vælger kursen i deres liv.“² I Danmark oplever vi en høj grad af frihed både i form af rettigheder og muligheden for at bestemme over vores eget liv. En del af forklaringen på danskerne høje lykkeniveau skal derfor findes deri, at vi i Danmark råder over friheden til at forme vores liv. At opleve personlig frihed er vigtig for vores livskvalitet, ikke mindst fordi frihed udgør en væsentlig forudsætning for at kunne forholde sig engageret til sig selv og andre.

Det ansvar, friheden byder mennesket, kan unægtelig virke tyngende, men det er samtidig udgangspunktet for, at vi kan tilføje tilværelsen mening og værdi.

Meningen er at være engageret i noget større

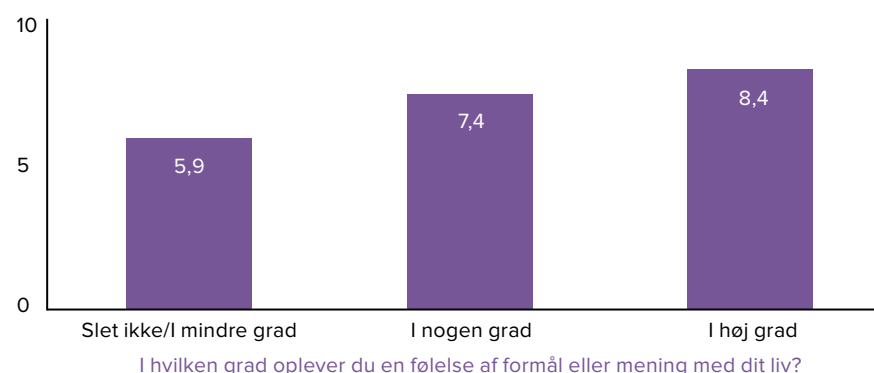
Mennesker er meningsøgende væsener. At føle en mening med tilværelsen har således stor indflydelse på, hvordan vi evaluerer vores liv, og hvor lykkelige vi føler os.

Personalismen er på samme måde en engagementets filosofi og tager udgangspunkt i det faktum, at mennesket former og udfolder deres personlighed igennem de valg, det træffer, og de handlinger, det udfører i relation til andre.

Behovet for at skabe og opleve mening havde allerede Aristoteles blik for, da han for mere end 2000 år siden definerede det gode liv. Det, vi oplever som meningsfyldt, er ofte centreret omkring at hjælpe eller bidrage positivt til andres liv.

I efteråret 2013 blev Danmarks første lykkeregnskab foretaget i Dragør Kommune.³ Undersøgelsen giver os blandt andet et indblik i, hvordan følelsen af mening påvirker Dragør-borgernes livskvalitet. Et resultat fra undersøgelsen vidner om, at omkring hver tiende borger i kommunen ikke oplever, at livet rummer tilstrækkelig mening. Dette påvirker deres tilfredshed med tilværelsen generelt og det står klart, at borgere, der i min-

Hvor lykkelig er du alt i alt?

Den gruppe borgere, der i høj grad oplevede mening med deres liv, rapporterede højere lykkeniveauer (i gennemsnit 8,4 på en skala fra 0-10). Fælles for denne gruppe var også, at de i langt højere grad deltog i frivilligt arbejde.

Kilde: Dragør Lykkeregnskab 2013 – Status og anbefalinger til lykke, tilfredshed og livskvalitet.

dre grad oplever en følelse af mening, rapporterer et væsentligt lavere lykkeniveau i gennemsnit.

Tal og middeltal kan fortælle forskere meget om generelle sammenhænge. Noget andet er de overvejelser, den enkelte gør sig i hverdagen. I bestræbelsen på at kortlægge lykkens årsager i Dragør gennemførtes også personlige interviews, hvor borgerne fik lejlighed til at sætte ord på det, de mener giver glæde og livskvalitet. I de interviews går betoningen af mening igen.

Langt de fleste peger på, hvordan det at hjælpe andre giver en mening og livskvalitet. Oplevelsen af at bruge sine personlige styrker i en større sags tjeneste fremhæves gentagne gange som en kilde til lykke.

Netop derfor kan engagementet i frivilligt arbejde vise sig at være en nøgle til et mere meningsfuldt og lykkeligt liv.

Frivillighed og fællesskab

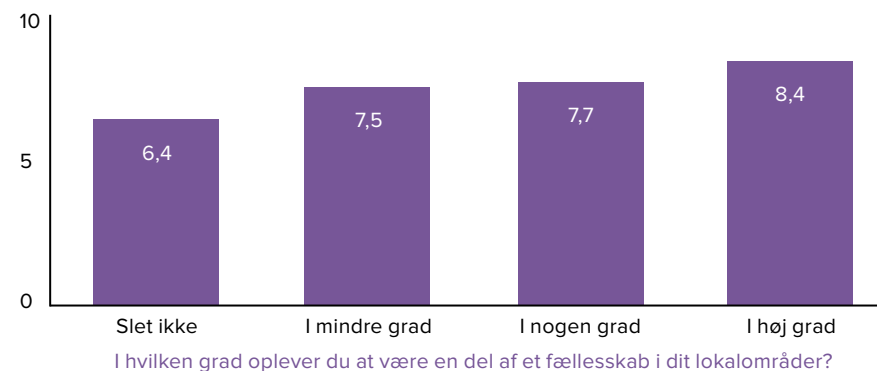
Studiet fra Dragør kommune viser, at der er sammenfald mellem de personer, der laver frivilligt arbejde og dem, der oplever en høj grad af mening i tilværelsen. Blandt de borgere, der oplever en høj grad af mening i deres liv, er det 43 procent, der arbejder frivilligt, mens tallet er ca. 15 procent for dem, der i mindre grad oplever mening eller formål i livet.

International lykkeforskning bekræfter tesen om, at der skulle bestå en sammenhæng mellem lykke og frivilligt arbejde. Personer, der arbejder frivilligt, har generelt vist sig at være mere lykkelige.⁴ Sammenhængen ser ud til at gå begge veje. Altså at lykkelige mennesker oftere vælger at arbejde som frivillige og samtidig, at frivilligt arbejde øger lykkefølelsen.

Meget tyder på, at danskerne forstår og anerkender relationen mellem livskvalitet og engagement i fællesskabet. Knap to millioner danskere deltagere på en eller anden måde i frivilligt arbejde.⁵ Det er europæisk rekord, og tager man Dragør Kommune som eksempel, får man indtryk af, at endnu flere ønsker at tage del i det lokale civilsamfund. En del af forklaringen på sammenhængen mellem lykkefølelser og frivilligt arbejde er, at frivilligt arbejde styrker vores bånd til fællesskabet.

Det kan lyde banalt, men følelsen af at være del af fællesskabet har afgørende betydning for, hvordan vi evaluerer vores liv.

Hvor lykkelig er du alt i alt?

De borgere, der i høj grad oplever at være en del af fællesskabet i deres lokalområde, rapporterer høje lykkeniveauer på 8,4 i gennemsnit.

Kilde: Dragør Lykkeregnskab 2013 – Status og anbefalinger til lykke, tilfredshed og livskvalitet.

Tillid skaber glæde

Det lokale fællesskab er et godt udgangspunkt for at skabe mening, sociale tilhørsforhold og livstilfredshed for mennesker hver især. Set i et større perspektiv styrker den enkeltes engagement sammenhængskraften i vores samfund. Et stærkt civilsamfund, som eksempelvis det danske, er kendetegnet ved en høj grad af tillid blandt borgerne. Møder vi hinanden i den lokale fodboldklub eller til fællesspisning i boligforeningen, opbygger vi en gensidig tillid, der kan aflæses på vores lykkeniveau. Det skaber glæde at vide, at vi vil hinanden det godt.

Graden af tillid anses i dag af lykkeforskere for at være en af forklaringerne på forskelle i lykkeniveau blandt verdens befolkninger.⁶ I Danmark mener tre ud af fire personer, at man kan stole på de fleste mennesker, mens det globale gennemsnit er én ud af fire. Måske er det også en del af forklaringen på, at vi danskere generelt svarer bekræftende, når vi bliver spurgt, om vi er lykkelige.

Relationer: Lykken er de andre

Mennesker er relationelle, siger personalister. Når personalismen betoner relationerne så stærkt, er det i erkendelse af, at vel er vi unikke individer,

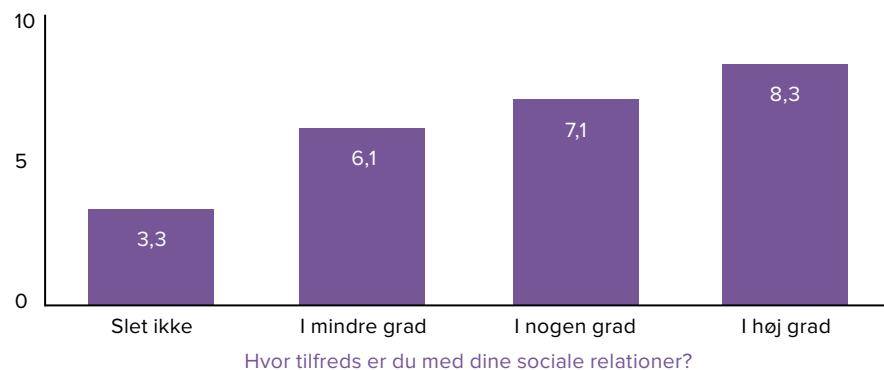
men på samme tid er vi – positivt forstået – bundet til hinanden. Mennesker er relationelt forbundne. Vi er gensidigt afhængige; vi interagerer, og vi påvirker hinanden.

Behovet for samvær og fællesskab med andre er utvivlsomt noget af det mest betydningsfulde for vores mentale velbefindende. Det er derfor ikke overraskende, at der også blandt lykkeforskere hersker bred enighed om, at de sociale relationer har stor betydning for menneskers lykke.⁷

Som tidligere nævnt er følelsen af at være en del af fællesskabet vigtigt. Endnu mere afgørende er måske de nære relationer, det vil sige forholdet til de mennesker, vi omgiver os med hver eneste dag; familien, vennerne og måske kollegaerne. Blandt vores nærmeste oplever vi ideelt set at blive hørt, set og forstået. Her kan man give og modtage støtte, dele sine tanker og følelser. Det skaber en tryghed, der er uundværlig, hvis et menneske skal trives og føle sig lykkelig.

Lykkeregnskabet fra Dragør lader os forstå, at tilfredsheden med vores nære relationer ofte er den bedste indikator for, hvor højt vi vurderer vores lykke. De borgere, der er mindst tilfredse med deres sociale relationer, rapporterer således også markant lavere lykkeniveauer. Billedet bakkes op, når man spørger borgerne direkte. Her er de tætte sociale relationer

Hvor lykkelig er du alt i alt?

Den gruppe borgere, der slet ikke er tilfredse med deres sociale relationer, rapporterer et lykkeniveau på 3,3 i gennemsnit. Det er den gruppe, hvor vi kunne identificere det laveste gennemsnit, og svarer til niveauer vi ellers ser blandt befolkninger i fattige, politisk ustabile lande. Det understreger vigtigheden af de sociale relationer for vores livstfredshed.

Kilde: *Dragør Lykkeregnskab 2013 – Status og anbefalinger til lykke, tilfredshed og livskvalitet.*

også i centrum. Mange nævner venner som afgørende. For andre er det børn eller børnebørn, der betyder mest.

Sammenhængen mellem sociale relationer og lykke viser sig at gå begge veje. Bedre sociale relationer øger lykkeniveauet, og et øget lykkeniveau forbedrer samtidig evnen til at indgå i det sociale netværk. Har man gode relationer i forvejen, synes det altså sandsynligt, at man vil skabe endnu flere i fremtiden.⁸ Det lyder opløftende, men giver også et praj om konsekvenserne for dem, som står uden for det sociale.

Ensomheden slår os ihjel

Forskning bekræfter, at social isolation har store personlige og følelsesmæssige omkostninger. Sammenhængen mellem ensomhed og fysisk og psykisk sygdom er velkendt. Ensomme ældre har en forøget mortalitetsrate⁹ og studier tilkendegiver, at social isolation kan medføre forhøjet risiko for både demens¹⁰ og depression¹¹.

Faktisk peger meget på, at ensomhed og mangel på socialt samvær kan udgøre en lige så stor helbredsrisiko end eksempelvis rygning.¹² At være sund og rask har af indlysende grunde også betydelig indflydelse på, hvordan vi evaluerer vores liv.¹³

Det er altså tydeligt, at mangel på sociale relationer kan have vidtrækkende konsekvenser for et menneskes lykke. Det kan derfor synes nødvendigt, at vi udvider vores sundhedsbegreb og måske ligefrem begynder at tænke i „sociale recepter“.

Men betyder det, at samfundet nu skal blande sig i vores sociale relationer? Måske ikke direkte, men staten eller kommunen kan være med til at skabe de rammer, hvorunder relationer kan opstå og styrkes.

Den forståelse var også udgangspunktet for de initiativer, som borgerne i Dragør selv var med til at udforme i forbindelse med udformningen af byens lykkeregnskab. Det tager tid at opbygge nære relationer, og tiltag, der vil fremme tætte venskaber, må være langsigtede. Derfor ramte blandt andet et forslag som ugentlige spisefællesskaber plet.

Mere vidtgående er tanken om at satse på nye boligformer, hvor familier, unge og gamle kan bo side om side. Sådanne bofællesskaber opfordrer beboerne til at tilsidesætte traditionelle fællesskaber og skabe sociale relationer på tværs af de sociale cirkler, vi normalt befinder os i.

På vej mod en lykkeligere fremtid?

Eksemplerne fra Dragør gør det klart, at det er muligt at lade menneskelig trivsel, lykke og livskvalitet guide vores politiske beslutninger og initiativer.

Det synes ensidigt, om ikke naivt at forestille sig, at et enkelt tal kan opsummere et lands tilstand – om det tal så er udtryk for bruttonationalproduktet eller lykken. Men vi må forstå, at det, vi måler, har betydning for, hvad vi gør.

Træder vi dagligt op på vægten, bliver vi mere opmærksomme på, hvad vi spiser og hvor meget motion, vi dyrker. Bærer vi en skridttæller, begynder vi at gå længere hver dag. Derfor må vi måle det, der har betydning – alt det, som gør livet værd at leve.

Noget tyder på, at den erkendelse, som lykkeforskningen tager sit afsæt i, og som den deler med det personalistiske menneskesyn, breder sig i disse år.

Det er heldigvis ikke bare politikerne og beslutningstagere, der har fået øje på, at vores velstand ikke kan bruges som kompas for et lykkeligt samfund. Det, man måske kunne kalde *den store mentale omstilling*, kan nemlig også spores hos den enkelte.

” Meget tyder på, at mange af os er begyndt at se os om efter alternative værdier til de materielle goder, vi synes at have jagtet de sidste mange årtier. Det betyder en øget interesse for at møde andre mennesker og folkekøkkener, byhaver og samtalesaloner skyder op som aldrig før. Moderne mennesker er ved at genfinde deres værdighed i engagerede relationer, vil personalismen sige.

Vender vi igen blikket mod Dragør-undersøgelsen, er det sigende, at mere end 60 procent af borgerne i kommunen kunne tænke sig at lære folkene i deres lokalområde bedre at kende. Tendenser som disse giver lykken gode udsigter i Danmark. For skal vi skabe mere lykke og trivsel, peger alt på, at det må være et fælles projekt.

Sammenhængen mellem lykke

Pearsons korrelationer	Hvor lykkelig er du?
0,452	Hvor tilfreds er du med dine sociale relationer?
0,409	Har en følelse af retning i dit liv
-0,384	Hvor ofte har du følt dig ensom i den seneste uge?
0,344	Er entusiastisk omkring det du laver
0,279	Føler sig fri til at vælge hvordan du vil leve dit liv
0,267	Mener at man kan stole på de fleste mennesker
0,248	Hvor mange personer kan du vende personlige problemer med?
0,233	Hvor ofte mødes du socialt med familie, venner eller kolleger?
0,216	Føler at folk i lokalområdet hjælper hinanden

Kilde: Institut for Lykkeforskning og European Social Survey 2012.

Pearsons korrelationskoefficient er et tal mellem -1 og 1 og fortæller os noget om sammenhængen mellem to variabler. En høj korrelation betyder, at vi kan bruge den ene variabel til at forudsige den anden variabel og omvendt. Hvis vi har temperaturen i celsius kan vi eksempelvis udregne temperaturen i fahrenheit. En korrelation på 0,5 kan eksempelvis være farens højde og sønnens højde. Hvis faren er høj, er sønnen det sandsynligvis også, men der er også andre faktorer, der spiller ind på sønnens højde, såsom kost og morens højde. Ved en negativ korrelation er den ene variabel høj, når den anden er lav. Det kan eksempelvis være hastigheden ved et trafikuheld og overlevelseschancen. I overstående kan man anvende som benchmark, at der eksisterer en korrelation på 0,372 mellem uddannelsesniveau og husstandskomsten i Danmark ifølge European Social Survey 2012.

At der eksisterer en korrelation mellem to variabler betyder dog ikke nødvendigvis, at der er et årsags-virknings forhold – altså at den ene variable forårsager den anden. Eksempelvis kunne man forestille sig, at der også er en korrelation mellem salget af is og drukneulykker, men den bagvedliggende årsag til stigningen af begge begivenheder er højere temperaturer.

Noter

- 1 Veenhoven, Ruut (2004) *Happiness as a public policy aim: the greatest happiness principle*.
- 2 Earth Institute, Columbia University (2012) *World Happiness Report*.
- 3 Lykkeregnskabet fra Dragør var det første af sin art i Danmark og blandt de første i verden. Til grund for undersøgelsens resultater ligger en kvantitativ undersøgelse involverende 6 procent af kommunens voksne befolkning. Som supplement til den kvantitative undersøgelse er der gennemført en række kvalitative interviews.
- 4 Loga, Jill (2010) *Livskvalitet. Betydning av kultur og frivillighet for helse, trivsel og lykke*.
- 5 European Quality of Life Survey (2011) *Participation in volunteering and unpaid work*.
- 6 Helliwell, John F. og Wang, Shun (2010) *Trust and Well-being*.
- 7 Haller, Max og Hadler, Makus (2006) *How Social Relations and Structures Can Produce Happiness and Unhappiness: An International Comparative Analysis*, Social Indicators Research, Vol. 2, pp. 169-216.
- 8 Earth Institute, Columbia University (2013) *World Happiness Report*.
- 9 Steptoe, Andrew et al. (2013) *Social Isolation, loneliness, and allcause mortality in older men and women*.
- 10 Holwerda, Jan et al. (2012) *Feelings of loneliness, but not social isolation, predicts dementia onset: Results from the Amsterdam study of the Elderly (AMSTEL)*.
- 11 Cacioppo, John T. and Hughes, Mary Elizabeth (2006) *Loneliness as a Specific Risk Factor for Depressive Symptoms: Cross-Sectional and Longitudinal Analyses*.
- 12 Holt-Lunstad, Julianne et al. (2010) *Social Relationships and Mortality Risks: A Meta-analytical View*.
- 13 Graham, Carol (2009) *Happiness around the World*.

OM FORFATTEREN

Meik Wiking (født 1978 i Haderslev) er direktør for tænketanken Institut for Lykkeforskning, der undersøger hvorfor nogle samfund er mere lykkelige end andre, og leverer forskningsbaseret viden om trivsel, lykke og livskvalitet. Meik har tidligere arbejdet hos blandt andet Udenrigsministeriet og i tænketanken Mandag Morgen. Han optræder jævnligt som ordstyrer og foredragsholder i Danmark og udlandet.

Livsfaser er nøglen til fremtiden

Af Anne Skare Nielsen, fremtidsforsker, Future Navigator
og RykVerden

Vores generations opgave er ikke at finde på mere nyt, men at være bedre for hinanden og verden. Vores generation har fået alt forærende, og nu skal vi lære at administrere det. Vi skal placere os selv i førersædet, så teknologiens kompleksitet ikke overhaler den menneskelige intelligens. Vi har brug for pauser i livet – når vi har små børn, eller vil genopfinde os selv midt i livet – og ikke en mangeårig tvungen pension til sidst. Vi har brug for at finde og bevare sjælen undervejs.

Det er faktisk ikke ret mange generationer siden, at vi kravlede ned fra træerne, og hvad vi har nået at udrette på den ganske korte tid, vi har været på kloden, er fænomenalt. For 10.000 år siden ville vi æde hinandens børn, hvis vi blev sultne nok. For 500 år siden dominerede krig og overtro. I dag kører vi på arbejde i biler, går med briller, vasker os over det meste af kroppen, står pænt i kø til buffeten og tænker nogle gange på andre end os selv – langt ud over det, som er forprogrammeret i vores biologiske software.

Og nu vil man også have, at mennesker skal være visionære, omstillingsparate, kreative og tage ansvar for egen læring ...

Tag det roligt.

Tag en velfortjent pause.

Sjælen er en uvorn hundehvalp

Min mand havde en plan i mange år af sit liv. Han arbejdede for A.P. Møller Maersk, og han var stolt og glad, for det var en virksomhed med sjæl. Der var intet, der var lige meget. Men så en kold novemberdag besluttede firmaet sig for at slå sjælen ihjel og gøre selskabet til en *lean mean killing machine*. Min mand holdt ud i flere år end mange af sine gamle kollega-venner, indtil de visionsløse powerpoints og den manglende menneskelighed blev for meget.

Når sjælen forsvinder, følger bevidstheden efter den – så sidder kroppen alene tilbage på kontoret. Sjælen er en uvorn hundehvalp: Den kommer ikke, når man kalder. Og når den er forsvundet, er der intet andet, man kan gøre end at følge efter. Foråret 2013 sagde han det vellønnede job op med firmabil, mobilordning og pensionsopsparing.

Han besluttede sig for, at fra nu af ville han kun bruge sin tid på det, der gør ham glad.

Ikke mere, men bedre. Vi kalder det *fri mand og fuldtidsfar* – til de fire drenge, der fylder det meste her i huset. Han er gået i gang med at læse til folkeskolelærer, og har startet sin egen rugby-club i Dragør. For når børn dyrker rugby, så bliver de glade, og dem, der har ADHD, behøver ikke tage medicin, hvis de spiller tre gange om ugen.

At være, vokse og virke

Min mand får nogle gange 624 kroner udbetalt om måneden, og så tanker han bilen for pengene, mens han fløjter fornøjet. Han føler, at han skaber langt mere værdi nu end i sin tidligere karriere. Han får bare ikke ret mange penge for det.

Ændringerne i vores hjem har været en åbenbaring. Vi har fået et meget bedre liv. Vi har fået bedre relationer til hinanden, til børnene, til naboerne og især til lokalsamfundet. Før talte vi om „at få det hele til at hænge sammen“, men det er jo ikke et succeskriterium. At være, vokse og virke giver god mening i det Skare Nielsen'ske hjem, for det er det, vi gør nu.

Det krævede bare lige, at én af os sagde fultidsjobbet op.

Vækst kan bringe os væk fra målet

Småbørnsforældre i Danmark skal ikke tage det personligt og føle skyld over, at de har svært ved at få kabalen til at gå op – for det kan ikke lade sig gøre.

Sådan som samfundet fungerer i dag, med alle de mange krav og det enorme behov for relation, overblik og koordinering, er det en absolut nødvendighed, at vi skaber tid og opprioriterer ikke bare familielivet, men alle menneskers liv som det, der er essensen og omdrejningspunktet.

” Vækst er jo bare et middel. Hvis midlet bringer os længere væk fra målet om bedre velfærd, må vi opfinde nye midler.

Simon Kutznets, bruttonationalproduktets fader, sagde i 1937: „Lad nu være med at bruge BNP som et mål for, hvordan det går i et samfund. Det er bare en økonomisk indikator“. Her i 2014 indregner vi sågar prostitution og hash i BNP for at få BNP til at stige. Det giver jo ingen mening.

Lyt højere! Vi har alt, hvad vi skal bruge

Automatisering forventes at nedlægge 2 milliarder jobs på verdensplan inden for de næste 15 år – primært analyse- og dokumentationsjobs, administrator- og supportfunktioner. Vi vil se en stigende monitorering af medarbejdere i forhold til effektstyring, og den tiltagende hastighed og manglende tålmodighed levner ikke umiddelbart plads til at være reflek-

terende og til at fordybe sig. Men fordybelse kræver faktisk ikke meget andet, end at vi tør sætte os ned og lytte efter.

Lytte højere, som jeg kalder det.

Vi har alt det, vi skal bruge for at skabe det gode liv. Vores generations opgave er ikke at finde på mere nyt, ikke at øge produktiviteten og heller ikke at kontrollere, administrere og holde gang i væksten. Det er at være bedre mennesker. Bedre forældre, politikere, lærere, elever, pensionister og landmænd. Bedre for hinanden og for verden.

Fra pensioner til pauser

I vores tid kan ingen opgaver løses alene. Alle problemer, vi har, har det til fælles, at de fordrer nye dedikerede fællesskaber af dygtige mennesker.

Hvis fagforeninger og pensionselskaber for eksempel gik sammen om at omlægge deres system fra pension til pauser, ville det sætte gang i en hel ny politisk og nærværende debat om de genforsikrende fællesskaber på arbejdsmarkedet.

Det ville tvinge os til at kigge på hinanden og vurdere den værdi, vi skaber – ikke bare den tid, vi bruger, men den reelle merværdi vores menneskelighed er med til at give videre til de andre.

For hvorfor tillader vi, at andre mennesker, som vi ikke har nogen relation til, forvalter vores liv for os? Hvorfor skal vi have „den store tvangs-pause“, pensionen, til sidst?

Vil du ikke meget hellere have lov til selv at dosere dit livs pauser, så du for eksempel kan tage tre-fire år fri, når du har små børn? Køre fire måneder rundt på New Zealand med vennerne, når du er i 40'erne? Tage en ny uddannelse eller skrive en bog, når du er 50? Eller genopfinde dig selv, når du er 60? Eller arbejde til du dør, hvis du trives med det? Hele systemet til at gøre dette findes allerede, og alle pensions-repræsentanter, jeg møder, synes, det er en fantastisk idé.

Og lærerne siger, „Jah, så får vi adgang til forældrene!“

Den sociale kontrakt med teknologien

Vi må spørge os selv, om det nemme liv er det samme som det gode liv? Om komfort og design er meningen med livet?

Jeg kan ikke engang finde ud af at vaske hænder mere med alle de sensorer og sæbedispensere, der skyder sæben vandret ud i lokalet, så det rammer en på jakken i stedet for på hænderne. Og vi står foran dørene i S-toget og blaftrer som vingeskudte måger. Hallo! Jeg er her! (Måske er det derfor, jeg elsker at blive kropsviseret ude i lufthavnen.)

Vi har fået teknologien forærende, men vi har ikke lært at bruge den ordentligt. Vi har tegnet kontrakt på teknologien, men vi mangler den sociale kontrakt. Den, der skaber et socialt kodeks for tilstedeværelse til for eksempel møder. Teknologi kan både være ven og fjende, og lige i disse år er der stor risiko for, at teknologiens kompleksitet overhaler den menneskelige intelligens.

Den gode nyhed er, at det gode liv i dag er tilgængeligt for langt flere mennesker end nogensinde før.

Den nye og den gamle rigdom

Den gamle rigdom handlede om *at eje*: store fede heste, diamantringe, olie-kilder og herregårde.

Den nye rigdom handler om *at have adgang til*: rent vand, lærdom, hjælpende hænder, retshjælp, uddannelse, havetrampoliner, musik, sommerhuse og andres ejendom, som de stiller til rådighed via de sociale medier.

Man kan have en halvlunken pengepung, mangle den ene arm, være helt forkert målt på alle standarder og alligevel have meget overskud. Man kan have det lækre hus, det fede job, den spækkede bankkonto og det smukke ydre, og alligevel udvikle en depression.

” Ressourcestærk har ikke længere noget at gøre med penge. A-hold og B-hold er i fremtiden ikke defineret ved, om man er rig eller fattig. Det er, om man er i overskud eller underskud.

Overskuddet ligger i relationer

Mennesker, der er i overskud, oplever verden som hjælpsom og udfordrende på en god måde. De har overskud til at smile og hjælpe. De dyrker sport og tager ansvar for deres egen sundhed og dyrenes velfærd. De sidder med i bestyrelser og deltager i foreningslivet. De skælder mindre ud på deres kære, er hjælpsomme over for vennerne, får de gode jobs, tjener flere pen-

i JOURNALISTIKKEN KAN VISE VEJEN

Politik, journalistik og uddannelse er, som jeg ser det, helt ude af trit med tiden, og samtidig stærkere cementeret i de danske institutioner og usynlige magtstrukturer, end typograferne var i mediehusene midt i 80'erne.

Jeg sætter min særlige lid til, at journalistikken kan løsrive sig fra cementen. Hvis vi starter hos de unge.

For et par år siden bidrog jeg til debatbogen *En konstruktiv nyhed* af Ulrik Haagerup. Sidste år mødte jeg på Ingrid Jespersens Gymnasieskole to ualmindelig dygtige gymnasielærere, Anne Müller og Astrid Lakjer, som brugte netop denne bog til undervisning i medier. De spurgte, om der ikke kom en bog om konstruktiv journalistik tilegnet gymnasiet. Jeg sagde: Kan vi ikke skrive den sammen? Og så gjorde vi det – den digitale e-bog *Ryk Verden! Håndbog i konstruktiv journalistik og mediegymnastik*.

Da jeg første gang stod foran 3.g'erne på Ingrid Jespersens Gymnasieskole og som en del af arbejdet med bogen proklamerede: „Der findes en ny medieverden“, sagde de „Ja! – og?“.

„Der er behov for en konstruktiv journalistik,“ fortsatte jeg. „Ja, den er fin, den er købt,“ sagde de. „Fortæl os hvordan skal vi gøre!“ De vil gerne. De forstår godt hvorfor.

Hvis fremtidens journalister skal have en berettigelse, skal de give os nye perspektiver:

- Anspore os til at være medskabere i vores eget liv og til at tro på, at vi selv kan være med til at ændre på tingene.
- Formidle håb og visioner og blive ved med at påpege, at rigtig meget kan lade sig gøre, hvor mennesker løfter i flok.
- Undgå at være skeptiske, bedrevidende og kyniske – og i stedet facilitere kritisk tænkning, opløftende debatter, som udmønter sig i enighed for bedre mål og sætter væren i højsædet.
- Og samtidig blive ved med at underholde, drille, afsløre og holde vagt, oplyse, irritere, frustrere og give os mod og lyst til hele tiden at blive klogere.

Fremtidens journalister arbejder ikke solo, men i dedikerede teams. De er ikke *objektive*, men *et objektiv*. De er linsen, der sættes foran et kamera. Der, hvor lyset lukkes ind.

Journalistikken skal finde en ny plads til det fælles bedste, hvis den vil andet end underholde. Vi ved det godt. Og nu skal journalisterne hjælpes til også at se fidusen. Det kræver tid. Måske en hel ny generation af journalister. Og jeg tror, det starter i gymnasiet.

ge, spiser bedre mad, tager sig sammen når det gælder og rummer og samler på alle mulige måder.

Kommer man derimod i underskud, og udvikler man en underskudsmentalitet, så taber man på alle fronter. Underskud, der ikke vendes i tide, er en nedadgående spiral: du mister dit arbejde, bliver trist, går hjem i seng, ruller dig sammen i fosterstilling, får ikke lavet aftensmad, ægtefællen bliver træt af dig, ungerne skrider, du trøstespiser, får fedtet hår, kommer for lidt ud, hænger i køen alle vegne, ser intetsigende programmer i tv og dør til sidst helt alene.

Overskuddet ligger i relationen. Og i at give sig tid.

Jeg tror ikke, at vi vil lykkes med ret meget, hvis ikke vi giver os tid. Tid til at lære og lytte. Til at træne empatien. Til at lære hinanden at kende. Til at være uenige og bygge bro. Til at drikke champagne og øl. Tid til ingenting. Og ikke mindst til at få sjælen med.

Personalisme er håndtaget på kufferten

Inden for videnskaberne taler man om begrebet *explanation gap*, som betyder, at man har en idé, en hypotese, en fornemmelse for „noget“, men man mangler ordene, begreberne og nervebanerne til at begribe det.

” *Personalisme er for mig et ord, der forsøger at fange tidens explanation gap. Det er som håndtaget på en kuffert.*

I sig selv er det bare endnu et ord, en ny *isme*, som jeg personligt ikke har den store længsel efter. Men giver man sig tid til at åbne kufferten, er indholdet jo fantastisk: Vi *er* forbundne. Du *er* relation. Du *er* engagement. Du *er* værdighed.

Kvantefysikere fortæller os, at det eneste, der er sandt og ægte, er energi og relationer. At mennesket i sidste ende er „*nothing*“ – ingenting. Ikke i betydningen ligegyldige, men *ikke en ting*. Vi er ikke et objekt. Vi er en *tilstand* af relationer og energi. Vi kan skabe energi, dele energi, og kanalisere energi. Relationer er ikke noget, vi skal ud at skabe – vi *er* forbundne.

Magien ligger i forbundetheden

Når vi først oplever det lillebitte glimt af uendeligheden – magien i forbundetheden, når man kigger ind i øjnene på et andet menneske, der elsker én uden forbehold, eller når man græder over andres sorg og smerte, selv om man kun ser det på tv, eller glædes over at noget i verden lykkes, fordi mennesker arbejder sammen – så glemmer man det jo aldrig.

Disse magiske øjeblikke er det, det hele handler om. Og nogen gange kan man have disse magiske øjeblikke hver dag.

Vi har alle den længsel efter magi. Og efter at blive elsket lige præcis som vi er. Vi vil gerne. Og derfor er der et uendeligt håb for fremtiden. Det skal nok komme. På et eller andet tidspunkt, måske om 100 år, har vi ikke behov for at kalde det noget, fordi det bare er der.

Men indtil da, så lad os kalde det personalisme.

OM FORFATTEREN

Anne Skare Nielsen (født 1971 i Vejle) er en dansk fremtidsforsker, forfatter og partner i Future Navigator. Anne Skare Nielsen er uddannet biolog og cand.scient.pol. I Future Navigator arbejder hun på at bringe organisationer fra idé til succes, og rejser rundt i hele verden som foredragsholder og provokatør, samt sidder i Kaospiloternes pædagogiske råd, Unicef Danmarks præsidium, advisory board for Leaderlab.com, TEDx Øresund, Folk & Forsvar og Innovationshøjskolen. Endvidere er hun bestyrelsesformand for Innovationshøjskolen, og med i Spinderihallernes bestyrelse. Hun er tidligere været medlem af Etisk Råd og Videnskabsministeriets IKT-forum. Anne Skare Nielsen er bosat i Dragør med mand og fire sønner.